

KALAUZ

AZ EMBERBARÁTI OKTATÁS ÉS NEVELÉS TERÉN. HAVI FOLYÓIRAT.

A testi és szellemi fogyatkozásban szenvedőket gyámolító országos egyesület hivatalos közlönye.

A lap 1—3—5—7—9 számait

az egyesület tagjai tagsági díjuk fejében kapják.

Megjelenik július és augusztus kivételével minden hó utolsó napján.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:	Felelős szerkesztő és kiadó:	HIRDETÉSEK ÁRA:
Egész évre . . . . 2 frt 50 kr.	Scherer István	oronkint. . . . . 15 kr.
Egyes szám ára: . . . 25 kr.	Budapest, VIII., Sándor-utca 38.	Bélyegilleték 30 kr.

TARTALOM: A temesvári siketnéma-intézet ünnepélye. — Könyvszemle. — Hazai intézeteink és iskolánk, — Külföldi szemle. — Vegyesek, — Szerkesztői üzenetek.

A temesvári siketnéma-intézet ünnepélye.

Lapunk mult számában röviden említettük, hogy a temesvári új-intézetet Dessewffy Sándor csanádi püspök felszentelte s így a délvidék siketnémái önálló hajlékot nyertek. Az új-intézet felavató ünnepélye okt. 10-én ment végbe fényes és nagy közönség jelenlétében.

Ünnepelt a hatóság, ünnepelt a társadalom, a legszebb ünnep volt ez, a nemesen érző és gondolkodó emberbarátok ünnepe.

Vajha mentül több ilyen ünnepről tehetnénk említést, vajha oly gyorsan követnék egymást az intézetek, mint a milyen gyorsan követte a kolozsvárit a temesvári. S hiszszük, hogy ez nem is volna lehetetlenség, ha a kormány mindenütt olyan előzékenyen fogna támogatást nyújtani, a mint e két legújabb intézetnél tette.

A felavatási ünnepély lefolyásáról a Délmagyarországi Közlöny után a következőket közöljük.

A templomban.

Mielőtt az ünneplők az intézet disztermében összegyűltek volna, a józsefvárosi plébánia-templomban reggel fél 8 órakor ünnepi „Veni Sancte“ volt, szent misével, melyen Engelsz János dr. esperes plébános czelebrált fényes segédlettel.

Az isteni tiszteleten részt vettek az intézet növendékei az igazgató és a tanári kar vezetése alatt, valamint a meghívott vendégek közül igen sokan.

Szent mise után azután fölvonultak az erzsébetvárosi intézetbe, a hol az ünnep kezdetét vette.

Az intézet fölavatása.

A fellobogózott intézetbe immár 9 órakor gyülekeztek a vendégek, hogy a fél 10 órakor kezdődő fölavató ünnepélyen jelen lehessenek.

Az intézet diszterme, a hol a fölavató ünnepély lezajlott, csinosan volt fölgalyazva; a király arcképe körül pedig az ország czimerei diszelegtek.

Pontban fél tíz órakor jelent meg Molnár Viktor dr. főispán, a vallás- és közoktatásügyi minisztert képviselve, a kit a szép számu közönség lelkesen megéljenzett, mire a fölavató ünnepély kezdetét vette.

A főispán a virágcsokorral diszített asztal fején foglalt helyet, jobbról tőle Lászy József dr. ítélőtáblai elnök, balról Roboz József az emberbaráti intézetek, orsz. felügyelője és a váci siketnéma int. igazgatója, mellette pedig Telbisz Károly dr. kir. tanácsos, polgármester ült. Jelen voltak még: Mály István kuriai bíró, tszéki elnök, Szentkláray és Kun kanonokok, Kramár főesperes, Engelsz esperes-plébános, Taritzky Ferencz siket. int. igazgató (Kolozsvár), Gem József főjegyző, Sebesztha Károly kir. tanácsos, tanfelügyelő, Véber, Lakai, Schönviczky Horváth és Bocz középiskolai igazgatók, Gokler és Krémer elemi isk. igazgatók, Mesko és Rott városi tanácsnokok, a József- és erzsébetvárosi társaskör Gábor ezredes alelnök vezetése alatt Dimitrievics Márk és Ulrich Ödönnel, Steiner Ferencz a gyárv. társaskör képviselőjében, továbbá Wieszner Ferencz, Uhrmann Henrik, Skoza Nándor, Sternthal Salamon, Lui Nándor, Herczl Dávid, Stefánovits Szilárd, Kappusz telekbíró, Bánovits Sándor stb. és a sajtó képviselői, valamint igen nagy és diszes hölgyközönség és a belvárosi daloskör testületileg.

A beszédek.

Az ünnepély sorrendjét a zenekedvelő-egyesület nyitotta meg a Hymnussal, mire Telbisz Károly dr. kir. tanácsos, polgármester következő üdvözlő beszédet mondotta:

Méltóságos Főispán Ur!

Mélyen Tisztelt Vendégek!

Temesvár sz. kir. város közönsége és iskolai hatósága nevében Méltóságodat, mint a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr képviselőjét, az emberbaráti intézetek orsz. felügyelőjét,

a testvérintézetek képviselőit tisztelettal üdvözölve, a siketnéma-intézeti felügyelő-bizottság részéről örömmel adok kifejezést benső megelégedés érzületének azon tény fölött, hogy a felebaráti szeretet e hajlékát üdvös céljainak megfelelően berendezve és felszerelve Méltóságodnak és tisztelt vendégeinknek azon boldogító tudattal mutathatjuk be, hogy e mű létesítése által a siketnéma oktatásának és nevelésének ügye városunkban örökre biztosítva van.

Az Ige tehát testté lőn!

Hogy mint keletkezett egy nemeslelkű főpap kezdeményezésére, mint fejlődött a város áldozatkész gondozása alatt, mint gyarapodott a kormány messze menő támogatása mellett e jótékonycélú intézet, azt teljes hivatottsággal fogja előadni azon férfiú, ki egész lelkét öntötte bele e csarnokokba, az intézet derék igazgatója. Legyen azonban megengedve nekem egy tájékoztató adatra hivatkoznom, hogy megvilágítsam a helyzetet, melyen hatáskörünben segíteni törekedtünk.

Hazánkban — kedvezőtlen közegészségügyi állapotainkkal arányban — a siketnémaság viszonylag több esetben fordul elő, mint a svájci és ausztriai hegyvidéket kivéve, Közép-európának bármely tartományában. — a siketnéma-iskolák száma pedig nálunk aránylag sokkal kisebb, mint más művelt államokban.

E tekintetben tehát a nyomor, a szükség nálunk nagyobb, mint másutt, a segítség pedig kevesebb.

E szomorú tény az államot épügy, mint a törvényhatóságokat és községeket, főképen pedig a társadalmat sürgetőleg arra buzdítja, hogy ezen — többnyire valamely súlyos betegséggel kapcsolatosan jelentkező — bajban sinylődő ügyefogyotakat szálnalmas helyzetükből kiragadja és fáradságos oktatás segélyével igyekezzék mintegy mesterségesen felruházni az emberi érintkezés azon lehetőségével, mely az elme műveléséhez, a szív nemesítéséhez nélkülözhetetlen s melytől a természet megfosztotta őket.

Mint a társadalmi tevékenység más térein, úgy a felebaráti szeretet ezen mezején is még sok teendő pótlandó vár tehát minden hivatott tényezőre, az egész társadalomra. Hiszszük, hogy a közönség jó szíve — adva lévén itt az alkalom és hely, a hol szerencsétlenül segíteni lehet — nemes érdeklődéssel fogja kísérni és jó tettekkel előmozdítani ez intézet működését!

Igy Isten segítségével, s a jó emberek rokonszenves pártfogásának reményében meg akarjuk kezdeni lelkes tantestületünkkel ezen emberbaráti intézet feladatának megoldását.

Azon ígérettel, hogy a városi hatóság az ügyet továbbra is változtatlan szeretettel fogja gondozni.

Méltóságodat, mint működésünk tanuját és közművelődési

törekvéseink fő pártfogójának nagyrabecsült képviselőjét kérjük, hogy egyrészt e téren munkálkodásunk iránt már annyiszor és ezuttal is tapasztalt meleg érdeklődéséért köszönetünket fogadni, másrészt a miniszter úr ő nagyméltóságát — el nem muló hálánk tolmácsolása mellett — ez intézetünk további pártfogására felkérni kegyeskedjék.

A lelkes éljenzések csillapultával Molnár Viktor dr. főispán ezeket mondta:

„A vallás- és közoktatási miniszter úr megbizni méltóztatván, hogy őt a mai ünnepélyen képviseljem, midőn megbízatásomban eljárak, örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy közéletünk mindazon tényezőinek, kik évek során át kitartó odaadással és lankadást nem ismerő buzgalommal fáradoztak eme emberbaráti intézet létrehozásában, benső köszönetemet és elismerésemet nyilvánítsam. (Eljenzés).

Köszönet és elismerés illeti meg első sorban Temesvár sz. kir. város közönségét, mely a polgármester úrral az élén, az intézet felállításának eszméjét felkarolva, és nem riadva vissza sem jelentékeny anyagi áldozatoktól, sem egyéb nehézségektől, az intézetet aránylag rövid idő alatt létesítette.

Ezen eredmény és az intézetben kiképzésüket nyerő szerencsétlen sorsüldözött gyermekeknek hálája legyen jutalma nagylelkűségüknek.

Az új intézet pedig szolgáljon hosszú időközön át tanúságául azon meleg humanitárius érzelmeknek, melyek a polgárság szívét eltöltötték.

Polgármester úr szíves volt a város közönségének köszönetét a vallás- és közoktatási miniszter úrral szemben is kifejezni s az intézet iránti jóindulatát a jövőre is kikérni. Ezen érzelmeknek illetékes helyen való tolmácsolását kötelességemnek fogom ismerni. (Dörgő éljenzés).

Meg vagyok győződve, hogy ama meleg érdeklődés és hathatós támogatás, melylyel a m. kir. kormány az intézet létesítésének ügyét eddig kísérte, nem fog lankadni a jövőben sem; és én egyfelől ebben a támogatásban, másfelől a városi körök érdeklődésében látom biztosítékát az intézet jövő fejlődésének.

Részemről tiszta szívből kívánom, hogy az intézet nemes emberbaráti feladatának betöltésében sikerrel járjon el és működéséhez kötött várakozásoknak teljesen megfeleljen. (Hosszantartó lelkes éljenzés).

A szünni nem akaró éljenzések csillapultával Schaffer Károly intézeti igazgató állott föl, hogy ösmertesse az intézet történetét:

Méltóságos Főispán Úr!

Mélyen tisztelt Vendégek!

Édes magyar hazánkban ez idő szerint 19.000 siketnéma létezik s ezek közt mintegy 4000 tanköteles és tanítható van. Ezek részére csupán egyetlenegy nevelő-intézet létezett Váczon, a kir. intézet, s jóval később még egy Budapesten. De ezen két intézet azon nagyszámú szerencsétlenek vajmi kicsiny részének nyujthatta a kiképzés lehetőségét.

Különösen itt a Délvidék 1400 siketnémája maradt árván sokáig, sőt a legutóbbi ideig.

De, hála a Mindenható kifürkészhetlen bölcseségének — ezekre is valahára felderült a boldogító hajnal.

Temesvár szab. kir. város nemeslelkű és áldozatkész közönsége humanus érzelmeinek köszönhető a szerencsétlenek megmentése!

Az 1863-ban történt e vidéken először, hogy egy siketnéma fiú — és pedig itt Temesvárott — rendes oktatásban részesült. E fiú szép előmenetele által magára vont a felejtethetlen emlékü boldogult Bonnaz Sándor volt csanádi püspök figyelmét. — E nagy ember barát és kiváló nagy jötevő ettől fogva nagy érdeklődéssel viseltetett a siketnémák elhagyatottsága iránt. — Daczára azonban e nagyrabecsült pártfogó meleg érdeklődésének — ezen ügy a kezdett stádiumában maradt továbbra is és ezentul is csak hol egy, hol több ily szerencsétlen gyermek részesülhetett magánoktatásban.

Nagyobb lendületet idézett elő az 1885-ik esztendő, melyben boldogult Marx Antal kir. tanácsos és temesmegyei kir. tanfelügyelő a siketnémák magánuton való oktatásáról szerzett tapasztalatairól nyomban Temesvár szab. kir. város polgármesterének, dr. Telbisz Károly kir. tanácsos úrnak jelentést tett. E jelentés nemesen érző kebelre talált. A polgármester úr nemcsak, hogy maga kezdett melegen érdeklődni az ügy iránt, de még másokat is magával vonzott.

Az akkor magánuton oktatott három növendékkel említett két pártfogó, valamint számos városi törvényhatósági bizottsági úr u. m.: Baader Henrik, Matyus András, Skoza Nándor, Klein Jakab, Kayser Lajos, Totis Israel, Schindler János és Klein Nándor, valamint KakuJay Károly s. tanfelügyelő és még több más vendég jelenlétében nyilvános vizsga tartatott, a melynek eredményekép a Temesvár város területén levő siketnémák összeirattak és városi költségén oktatásban részesíttetek — és ezzel meg volt téve az első lépés a siketnémák oktatásának általánosítására. — Így létesült tehát 1885-ben Délvidéken az első, ámbár csak magánjellegű, siketnéma-iskola, melynek akkor máris 12 növendéke vala.

A következő — tehát az 1886-ik — évben ismét igen jelentékeny lépés történt ez ügyben.

Ugyanis a páratlan jótékonyasága, Istenben boldogult Bonnáz püspök 25 éves püspöki jubileuma alkalmából 1886. évi nov. hó 3-án tartott városi rendkívüli közgyűlésen Baader Henrik törvényhatósági bizottsági tag úr indítványozza, hogy Temesvár szab. kir. város közönsége Bonnáz Sándor püspök ő exczellenciájának számtalan jótéteményeivel szemben érzett őszinte tiszteletének és hálájának jeléül az 1886-ik évi nov. hó 4-én tartandó 25 éves püspöki jubileum emlékére a siketnémák helybeli magánjellegű iskoláját városi jelleggel ruhazza fel, ezen iskola segélyezéskép a városi költségvetés terhére évi 500 frt állandó tétel vegyenek fel s ezen határozatot a jubiláló püspöknek a kiküldendő üdvözlő bizottság tudomására hozza!

A nagy lelkesedéssel és egyhangulag határozattá emelt indítvány nem szorul dicséretre!

Méltó kifejezése volt ez az ünnepelt püspök iránt érzett tiszteletnek, és méltó volt Temesvár város lelkesedni tudó közönségéhez, mely ily megható formában tudta párosítani a benső érzést a külső jótékonyasággal, — a tisztelet adóját az elhagyottak megmentésével!

Igy jutottak a délvidéki siketnémák egy állandó iskolához, és így jutott Temesvár szab. kir. város egy új és kiváló kulturintézethez.

Az ilykép létesített, most már városi siketnémák iskolája, folytatván áldásos működését, nem sokára magára vonta a kormány figyelmét is, és már 1889-ben Szalay Imre miniszteri tanácsos személyesen megjelent meggyőződni annak eredményéről és helyes vezetéséről. — Ugyan ez év évváró vizsgáján Fekete Károly a siketnémák váci intézetének volt igazgatója mint miniszteri biztos elnökölt. Ilyen minőségben járt fenn a következő években Krenedits Ferencz és Vida Vilmos igazgatók is. — 1890-ben Berzeviczy Albert volt államtitkár, — 1891-ben pedig gróf Csáky Albin volt vallás- és közoktatásügyi minister úr tüntették ki az iskolát magas látogatásukkal, a legutóbbi években pedig Roboz József úr, az emberbaráti intézetek orsz. felügyelője; és valamennyien elismerőleg nyilatkoztak a tapasztaltakról. E magas kormányférfiak megismervén a czéltudatosan munkálkodó iskola nemes misszióját, nem késték azt pártfogásukba venni s anyagilag is támogatni.

Ez az iskola működésének emelkedésével oly nagy számmal jelentkeztek a szerencsétlen siketnémák, hogy már nem voltak mind felvehetők.

Ezen körülmények arra buzditották a helybeli nemeszivű intézőket, hogy az iskolát külön, megfelelő épületben elhelyezve önálló intézetté emeljék.

Nagy volt e feladat, de nemes is!

Történt azonban, hogy 1889-ben aug. hó 9-én hunyt el örök nyugalomra Bonnaz püspök s haló porába magával vitte sok szerencsétlen siketnéma áldó imáját. — Utolsó ténykedésével még atyailag gondoskodott ezen árvákról, midőn végrendeletében egy a Délvidéken felállítandó siketnémák intézete számára 20.000 frtot kegyesen hagyományozott s ezen összeg jövedelmét a városnak örökre e célra engedte át.

Áldott legyen e kéz, mely még halála után is jót tesz!

Ezen váratlan anyagi segély hirtelen előbbre vitte az iskola önállósításának ügyét, s hála a Mindenhatónak s városunk nemesszívű és áldozatkész közönségének — ez rövid idő alatt, mint látjuk, sikerült is.

Már 1893—94. tanévben az iskola intézetté átalakított s külön városi épületben lett ideiglenesen elhelyezve. Ugyanakkor a városi közgyűlés 10.000 frtnyi vételárral telket vett, nemeslelkűen és egyhangulag külön új intézeti épület emelését határozta el, és miután a magas ministerium az ezen határozatban kért 30.000 frtnyi kölcsön-összeget engedélyezte volt, édes hazánk ezeréves fennállásának örök emlékezetes évében, 1896-ban kezdetét vette az új épület felépítése úgy, hogy már a jelen — 1897—98. — tanév ezen új „Otthon“-ban volt megnyitható.

Így létesítettett a jelenlegi felavatandó intézet!

Hogy mindez oly fényesen sikerült, első sorban dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi minister úr Ó excellenziájának köszönhető, ki 1895-ben meglátogatván az intézetet, e szavakkal távozott: „Itt segíteni kell!“ Segített is, mert nemcsak, hogy az ő hathatós támogatásával tette lehetővé az új intézet felépítését, hanem — méltatva e város nagy áldozatát és hűmánuş érzelmeit, az eddig városi alkalmazásban működő tantestületet is államosíttatva — az 5000 frtot meghaladó személyi járandóságokat a f. év május havától kezdve az állam költségvetés terhére is átvállalta.

Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi minister úr ő nagyméltóságának a hazai közoktatásügynek és a nemzet szellemi életének minden mozzanatára kiterjeszkedő figyelme hozta létre ez intézetet; — az ő bölcs intézkedése biztosította az intézet részére a tantestületet és annak sorsát; — minden időkre az ő nemes szelleme lengi át e falakat s az ő áldott neve örökre össze lesz kapcsolva ezen intézet történetével!

Ezen, ily nagy áldozatokkal s nemes lelkesedéssel létrehozott s nekünk oly drága és kedves intézetünk egyik legkiválóbb pártfogója: cserneki és tarkeői Dessewffy Sándor, csanádegyházmegyei püspök úr ő nagyméltósága, ki főpásztori áldásával f. é. szeptember hó 2-án azt beszentelni kegyeskedett,

és mindenkor a legnagyobb érdeklődést tanúsítja a szegény siketnémák iránt.

Ünnepélyesen köszönjük meg ő exczellenciájának, hogy e szegény árvákat kegyes pártfogásába venni és azon jóakaratot, melylyel törekvésünket és ez intézetet mindenkor kitüntetni méltóztatott.

Kiváló érdemeket szerzett ezen intézet létesítése körül méltóságos dr. Molnár Viktor, Temes vármegye és Temesvár szab. kir. város mélyen tisztelt főispánja, a ki intézetünket több ízben látogatásával megtisztelte, kiben ma pedig, mint a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságának képviselőjét tisztelhetjük, kit e város közönsége legőszintébb tisztelettel vesz körül, ki ügyünk állandó előmozdítója volt, s kinek nagyrészt e mai szép eredmény köszönhető.

Az érdem koszorúja azonban Temesvár szab. kir. város közönségét illeti. E város nemes közönségének könyörületessége és áldozatkészsége emelte az épületet; — létesítette Délvidéknek az intézetet, s ilykép mentette ki a szerencsétlen siketnémákat sors sujtotta vigasztalan állapotukból.

Fogadják a „természet árvái“ nevében általam a legforróbb hálámnak kifejezését, kérvén a szerencsétleneket továbbra is kegyes pártfogásukba venni.

Bátorkodom még néhány adatot itt felemlíteni:

Mai napig 161-re rug azoknak száma, kik már ezen iskolában, illetve intézetben nevelésben és oktatásban részesültek. Ezek közül már 63 mint önálló munkaképes ember és hasznos honpolgár önállóan keresi kenyerét és 47 rendes növendék van az intézetben; — Ezeken kívül jelenleg még 47 felnőtt siketnéma részesül a kiképzés, — a megmentés áldásában s bizton remélem, hogy ezekből is a társadalomnak hasznos tagokat, édes hazáknak derék honpolgárokat és a szülőknek boldog gyermekeket nevelünk s ez legyen Temesvár városának elégtétele és öröme!

Készen áll tehát immár a „Siketnémák temesvár-városi intézete“ a szerencsétlenek kedves „Otthon“-a, mint a 19-ik század végén az emberszeretet, a humanizmus nagy eszméjének diadaloszlopa! — A kultúra fejleszti a nagy eszméket; a kultúra hozta felszínre ez eszmét is — s e város örök dicsősége leend, hogy az eszmének testet adott.

S most jertek, szerencsétlen siketnémák, könyörögjetek velem együtt a Mindenhatóhoz, hogy áldja meg e derék várost és annak minden polgárát! — Kérjétek a jó Istent, hogy küldjön ezentul is jötevőket, hogy a még eddig kizárt árvák szintén részesülhessenek a kiképzés áldásában, s hogy egyetlen egy se legyen, ki embernek teremtve — az ne lehessen, hogy minden ily szerencsétlen visszanyervén nyelvét, hogy dicsérhesse az urát — és teljesítthesse földi rendeltetését!

És ezzel előadásomat befejezván, kiáltunk együttesen:
 Éljen a hön szeretett királyunk!
 Éljen édes hazánk!
 Éljenek a jötevők!"

Roboz József, a vácsi siketnéma intézet igazgatója a jelenlevő kartársak nevében örömének ad kifejezést, hogy a mai ünnepségen részt vehet. Nagy ünnepnek mondja a mait, a melyen az emberbaráti szeretet győzelmi ünnepet ül. Megemlékezik az adakozókról, a város és annak odaadó polgármesteréről. (Eljenzés.)

Megható jelenet következett azután. Bieber Arthur siketnéma növendék, Feld Elza és Torter Erzsébet növendékek közé állva, megköszönte a főispánnak, hogy intézetüket, mint a vallás- és közoktatásügyi minster képviselője megtisztelte, fölavatta és megnyitottnak nyilvánította és átnyújtott azután egy csinos csokrot. Feld Elza pedig erre a polgármesternek adott át egy bokrétát.

A tisztán, értelmesen elmondott beszédke nem egy hallgató szemébe könyeket csalt, a miről nem tudni, hogy a fájdalom, vagy az öröm könyei voltak-e.

A daloskör erre az „Úr napja“-val kimerítette a teremben lefolyt műsort, mire az intézeti bejárónál elhelyezett emléktáblához vonultak.

Az emléktábla leleplezése.

A míg az egybegyültek az előcsarnokban gyülekeztek, Schäffer igazgató kalauzolása mellett a főispán és a polgármester megtekintették az intézetet.

Mindegyik osztályban tettek látogatást, a hol a növendékek, tanítóikkal várták a vendégeket. A főispán minden egyes tanítóval melegen kezet szorított és érdeklő kérdésköddött a növendékek és a tanítási mód után.

Tizenegy óra felé járt az idő, a mikor a vendégek az emléktábla köré gyültek és dr. Engelsz János esperes-plébános megkezdte következő, szép beszédjét:

Méltóságos Főispán Úr!

Mélyen tisztelt közönség!

Örömráiban úszik a haza. Királyi ajakra méltó szóban végzett fejedelmi nagy tettet I. Ferencz József apostoli felséges királyunk, mintha csak megvalósítani akarta volna az ihletett költő jóslatát:

A mit a művészet tudomány,
 Csodását üdvöst hagy nyomán,
 Adjuk meg a hazának azt.

Az országon belül és a hazán kívül mindenütt, hol magyar szív dobog, hódolnak a jóságos királynak. Mi, mélyen tisztelt közönség, az édes magyar hazának csak kis részecskéje vagyunk ugyan, de fennen dobog a mi szivünk is a nagy király tiszteletében, a haza közörmében lelkesen osztozunk, sőt ma a millennium talaján termett szerény ibolyával kedveskedünk és új díszít óhajtunk fűzni felséges királyunk ország-lásának üdvös emlékeihez.

Ezer éve, hogy az Úr, kinek szent nevében „országolnak a királyok, s végeznek igazat a hatalmasok áldon tárta ki édes hazánk fölött védő karját; adott a jó Isten szent királyt, apostolt honalapítónak, adott olyan királyt, kit mint hasonlíthatatlanul bölcs vezért, a művelt nyugat lelkesedésben a kereszténység élére állított, adott Anjou Lajosban nagy királyt és Hollós Mátyásban igazságos királyt, adott hősi hadvezéret, kitűnő államférfiukat, adott költőket, kik édesen daloltak a magyarnak zengzetes szép nyelvén, adott festő, zene- és költőművészeket, kiknek művei bámultában (mint a régi görög művészről állították) a természet mintegy szégyenkezve félrevonult; de a haza évezredes multjában hiába keresünk jóságos gondot azok iránt, kiket a természet árváinak, siketnéma mostoháinak nevezünk.

Evszázadokon keresztül szinte elállott a magyar anya szíve, mikor azon szörnyű tudatra ébredett, hogy ő boldogtalan siketnéma gyermeket szült. Óh milyen iszonyú pillanat lehetett az, midőn a jó magyar anya látta, hogy gyermeke ártatlanságának szép követjeit: félénk szemeit némán mereszti rá; midőn arra a meggyőződésre jutott hogy gyermeke az apa, anyá édes szókat soha hallani nem fogja; oh mily sajnó seb támadhatott anyai jó szívében, mikor belátta, hogy hiába hangzottak el a bölcső felett legédesebb dalai, a szegény kisded azokat nem hallá, sem nem érté. Tör volt ekkor az édes szülőben minden gondolat, bujával semmi fel nem érhetett és felsikoltott ama szörnyű ténynyel szemben: hogy az ő édes magzata a világ csúfja, a szívtelenek gúnyja, a falu bolondja lesz.

De drága jó magyar anya ocsudj fel tenger bánatodból! felvirradt a hajnal szerencsétlen fiad számára is. I. Ferencz József apostoli királyunk dicső jogara alatt: Temesvár szab. kir. város közönsége, buzdítva fenkölt lelkületű polgármestere által, támogatva az ország hatalmasai által ezer éves mulasztást pótol itt a déli vidéken ime palotát nyit ma boldogtalan gyermeked számára.

Mélyen tisztelt ünneplő közönség! A föld örömében szinte reszket alattunk, hogy a jó magyar anyának visszaadjuk szánandó gyermekét, hogy siketnéma magzatjának hallja szavát, hallja hangos imáját, hallja okos, emberhez illő beszédét.

Hullj le tehát lepel! és te örök emlék gyanánt diszló emléktábla hirdesd meghatott lelkünknek imaszerű legbensőbb óhaját: *Éljen a király!* (Lelkes éljenzés. Itt elénekelték a szózatot.)

Ha, mélyen tisztelt közönség, közelebből nézzük e szép emléktáblát, azt észleljük, hogy az néma kő, de némaságában ország világ előtt hangosan szól részvétünkről, melylyel szerencsétlen felebarátaink iránt viseltetünk; jéghideg márvány ez emléktábla, de ékesen hirdeti Temesvár szab. kir. város emberszerető szívének melegét.

A magyar nemzet millenniumi ajándékot nyert tavaly Rómából: a Magyarok Nagyasszonyának ünnepét. A hazai történelem tanuskodik, hogy jámbor őseink, mikor nagy dologba fogtak, a Magyarok Nagyasszonyához folyamodtak mennyei segédelemért. — Ez ünnepet éppen ma üljük. Kedves találkozás a körülményeknek, midőn a siketnémák új palotáját megnyitjuk. Kérem a Magyarok Nagyasszonyát, vegye anyai oltalmába ez intézetet, tanári karát és szánandó növendékeit. Végül pedig azt hangoztatom: *Éljen a Haza! éljenek az intézet létesítői, jótévedői! Éljenek!* (Lelkes éljenzés.)

Ezzel, mint a felügyelő-bizottság tagja, e díszes emléktáblát ez intézet tekintetes igazgatójának szíves gondjára bízom.

A fehér márványlapon, a mely a bejáró jobboldali falon van elhelyezve, a következő emléksorok vannak bevésve:

EMLÉKLAP.

Ő csász. és apost. kir. Felsége

I. Ferencz József

koronás királyunk dicsőséges uralkodása alatt, Magyarország fennállásának ezredik évében, 1896-ban ezen épület megkezdetvén, 1897-ben befejeztetett és rendeltetéséhez képest a siketnémák nevelése céljaira átadatott Temesvár szab. kir. város közönsége által.

A nagyhatásu beszéd után, melyet a jelenlevők éljenzéssel fogadtak, a főispán, valamint a polgármester kezét szorítottak a szónokkal, mire a megható felavató ünnep a főispán lelkes éljenzései közt lezajlott.

Könyvszemle.

(Folytatás és vége.)

Elmebetegügy, iszákosok menedékhelyei és védekezés a tüdővész ellen. — Jelentés, melyet külföldi tanulmányutjokról bonyhádi Perczel Dezső m. kir. Belügyminister úr ő Nagyméltóságának benyújtottak dr. Chyzer Kornél, ministeri tanácsos, a belügyministerium közegészségi osztályának főnöke, dr. Niedermann Gyula kir. tanácsos, a lipótmezei orsz. tébolyda igazgatója.

A hülyék intézetei közül Francia és Németország fővárosainak intézeteit látogatták meg a szerzők. Ez a két intézet két irányt képvisel. Egyikben az orvos, a másikban a paedagog vezeti az intézetet s adja meg annak jellegét; egyik ápoltjainak nagy számával imponál, másik a taneredményével, egyik olyanokat is vesz fel, a kik eskorosak, vagy képezhetlenek, a másik az ilyeneket kizárja. Az előbbeni a párizsi, az utóbbi a berlini intézet. Valjon melyiknek a berendezése helyesebb? Az-e, a mely a hülyeség minden faja számára közös hajlékot állít fel, vagy az, a mely elkülöníti ezeket egymástól?

Kétségtelen, hogy itt első sorban azzal kell tisztába jönnünk, hogy mi a hülye intézet célja, az-e, hogy örök időkre menhelyül szolgáljon a szerencsétleneknek, vagy hogy segítse őket az ismeretek megszerzésében s munkaképes egyéneket neveljen belőlük? Szerintünk mind a kettő cél lehet, de nem egy intézet célja, s így inkább a berlini intézetet fogadjuk el mintául, a mely nem annyira ápol, mint inkább nevel, azonban azt a kiegészítést kell hozzáfűggeszteni, hogy a tanításra alkalmatlan hülyék számára is állítandó fel ápoló és foglalkoztató intézet, a mely őket életfogytiglan védő szárnyai alá veszi. Ezt a célt nálunk részben a tébolydák, részben a szegényházak, vagy kórházak szolgálják, de ezek elégtelenek a valóban elmebetegek, betegek és szegények elhelyezésére s a hülyéket csak kegyelemből tűrik meg.

De maradjunk csak a jelentés mellett. A párizsi intézet a Bicêtre, 526 fű idiotát táplál és oktat, a kik 18 éves korukig maradnak az intézetben s azután vagy mesterségre adatnak, vagy pedig a tébolydákban helyeztetnek el.

Az intézet pavillon rendszerben épült, szorosan összefügg a kórházzal, vele egy területen, de külön épületekben van elhelyezve. A lakásra szánt pavillonok egymemeletesek, a többiek pedig magas földszintes épületek. A hálásra szánt pavillonokban úgy az emeleten, mint a földszinten, két-két nagy hálóterem van, egy-egy 24 ágygyal. A két hálóterem közt van a mosdó s closett, melyeknek falai üvegből vannak ugyanilyen falak választják el az ápolónők szobácskáit a hálótermek végein.

Az ágyak vasból vannak, az epileptikusok ágyai oldal-deszkával vannak ellátva. A hálótermek üvegfalai könnyű áttekintést biztosítanak.

Ezen pavillonok között terül el a fürdő telep, kisebb nagyobb fürdőkáddal, zuhanyzó készülékkel, lábfürdő szobával. A fürdőszobák egész nap igénybe vannak véve, a szükséges tisztaság csak így érhető el.

Tanításban 82 fiú egyáltalán nem részesül, másik 220 is a lehető legelemibb dolgokra taníttatik, tulajdonképpen oktatást csak 203 nyer. Az intézet iparos képzést is folytat. Van szabó, cipész, kefekötő, bádogos, lakatos, kovács, kosárcsináló, könyvkötő, asztalos műhely, betűszedés és könyvnyomdászat is be van rendezve. Itt készül el az igazgató „Comptes-rendus”-je.

Az intézet fel van szerelve taneszközökkel s valódi kincses bányája az idiota tanításnak. A tornászat, különösen a svéd tornászat kiterjedt mérvben üzetik.

A perversus betegek számára izoláló pavillon is van.

A kertet nagyszemű drótháló veszi körül, mintegy 5 méter magasságban. Felül a drótháló összebb van húzva. A szökések ellen védekeznek evvel. Az intézetben az orvosi vezetés dominál. „A mellett, hogy az intézet oktatási része magas tökélyre van fejlesztve, a látogató mégis azon benyomást kapja, hogy az intézet a maga igazsága szerint tulajdonképpen orvosi alapra van fektetve; a tudományos orvosi oldal, a buvárlat, a gyógyítás első sorban, vele teljes összhangban a paedagogia”.

A szórakozásokról bőven gondoskodnak; kirándulásoknak rendezése, cirikus más látványos mulató helyekre vivés gyakoriak s benn az intézetben is sok történik mulattatásukra.

A másik intézet, melyet a tudós szerzők meglátogatták a dalldorfi. Dalldorf is óriási telep, mely nemcsak a hülyék, hanem az elmebajosak részére is szolgál. Az anyaintézet mögött helyezték el a hülyék intézetét, melyben 225 idióta van. Az intézet 2 egyemeletes épület, egyik a fiúk, másik a leányok számára; közül esik a tornaterem, mely átjáróul is szolgál a két épület közt. Az idioták tanításával 4 tanító és 4 tanítónő foglalkozik, egy-egyre jut 25—25 gyermek. A tanteremben egy-egy ágyacska van eskóros gyermekek számára. A műhelyekben (könyvkötő, asztalos, kosárkötő, szabó, cipész) néhány fiú foglalkozott. A leány gyermekek női kézimunkával foglalkoztak, azonkívül tisztogatás, terítés, mosogatás és kerti munkát is végeztek.

Az intézet bőven el van látva taneszközökkel.

A kiképzettek inasoknak, vagy cselédeknek mennek ki a falvakba, a képzésre nem alkalmasak visszaadtnak a szülőknek, vagy ha közveszélyesek, az elmebeteg osztályokra helyeztetnek át.

Ezt a két intézetet — mely szorosabb összeköttetésben van a tébolydákkal — nézték meg a jelentés tevők.

Az itt szerzett tapasztalatok alapján hazánkra nézve a következő irányt tűzték ki. „Azon szerencsés körülmény, hogy hazánkban a hülyék ügyével közoktatásügyi minister úr kezd foglalkozni, mert mint tanítás ügyet hatásköréhez tartozónak ismeri, tulajdonképen felmentene bennünket attól, hogy az idióták kérdésével foglalkozzunk; de miután paedagogiai tekinteten kívül közegészségi oldala is van ezen kérdésnek és mert Dalldorfban, nem különben a Rüti hegyen levő epileptikusok intézetében, melynek nagyobbtrészt epileptikus idióta lakói vannak, arról győződünk meg, hogy a paedagogiai túltengett oldal rovására az idióták orvosi kezelése háttérbe szorúl, nem úgy, mint Bicêtre-ben, a hol Bourneville tudor vezetése mellett az intézetben elhelyezett idióták orvosilag is egészen individualisáltatnak és a tanítással az orvosi kezelés teljes összhangban előnyösen érvényesül: azon tapasztalásból merített meggyőződésnek adunk kifejezést, *hogy az idióták ellátása körül az itt jelzett összhagzatos eljárás a sikeresebb és inkább célravezető.*“

Ha az idióta-intézetek csak az ápolásra szorítkoznak, akkor teljesen igazat adok a szerzőknek, ha azonban azok *nevelő-intézetek*, akkor nézetem szerint vezetőjük csak paedagogus lehet. A gyermekevelés feladatait a paedagogus mindenkor jobban fogja ismerni, helyesebben betölteni, mint az orvos tehetné, a jövő életre való előkészítés a tanférfit követeli meg. De az egészség követelményeinek is meg kell felelnie minden intézetnek s e részben az orvosnak tág hatáskört kell biztosítani, felelősségteljes helyzetét kellő jogokkal erősíteni, mert az ő működése a nevelés-tanítás előmozdítására szolgál, annak kiegészítő részét képezi.

Végig tanulmányoztam a 140 oldalas jelentést, melynek soraiból az emberszeretet melegét éreztem felém sugározni, s sóhajtvá tettem le a kezemből. Mily óriási feladat vár az orvosra az emberbarátra e terén. Az állam és társadalom közönyösségét megtörni, a segítség útjait kijelölni, azt egyengetni . . . Hosszú évtizedek kellenek hozzá, törhetlen akarat és kitartás a vezetők s nem lankadó áldozatkészség a közönység részéről.

A tudós szerzők nagy érdemeket szereztek jelentésükkel, megmutatták a külföld vívmányait s levonták ezekből a tanulságokat. Vegye ezeknek hasznát a kormány, ne suhanjon el felettük az emberbarát, az a temérdek szerencsétlen ember megérdemli, hogy az a melegség és szeretet, melyről a jelentéstevők érdeklükben tanúságot tesznek, mások szívét is áthassa s segítesre ösztönözze.

—r. —n.

Hazai intézeteink és iskoláink.

A siketnémák legújabbán felavatott hajléka Temesvárott magas földszintes épület, közepe emeletes. Park közepén emeltetett s 50 m. utczai homlokzattal bir. A tantermek a földszinten vannak elhelyezve, számszerint 4. Az emelet az igazgatói irodát és lakást foglalja magában; a földszinten van a tanári szoba, rajz- és kézimunka-terem s a tanszermuzeum, a pinczehelyiségben a szolga lakása, a tornaterem és a gazdasági helyiségek. Az összes helyiségek el vannak látva villamos világítással. A telek nyugati részét a belső park után részint oktatási, részint üdülési célokra berendezett kert képezi. Van gyümölcsös-, konyha- és botanikai kert; az üdülésre berendezett kertben van a nyári torna és játszóhely. A botanikai kert tisztán az oktatás céljaira szolgál s benne az azon vidéken termő növényeket tenyésztik s ez szolgál szemléltető eszközül; a gyümölcsös és konyhakertben a növendékek fogják a növények tenyésztését tanulni, ez okból több apró részre felosztva, ezeket egy-egy növendék munkálja meg kellő felügyelet alatt.

Az egész terület 3000 négyzetméter nagyságu, az építéshez a vallás és közoktatásügyi ministerium 30,000 frt kölcsönt adott 37 $\frac{1}{2}$ évi törlesztésre; a törlesztési összegből 500 frtot maga a miniszterium fedez évente, a többit a város törleszti.

Az iskola segélyalapja ez ideig 1872 frt 76 krt tesz ki.

Külföldi Szemle.

A szeptember hó 29-étől október 2-áig tartott siketnéma-tanítói gyűlés Dresdában lezajlott. A gyűlésen vendégek is voltak jelen Oroszországból, Csehországból és Magyarországból. Magyarországból Roboz József a váczai intézet igazgatója, Borbély Sándor a budapesti iskola igazgatója és Moussong J. a váczai intézet tanítója, kik a kormány részéről tanulmányútra küldettek Németországba, vettek részt e gyűlésen. Az előértekezlet kiválasztotta a gyűlés tárgyait. Tanácskozás tárgyává tétettek: „A szászországi siketnémák helyzete“. Hogyan készítjük elő növendékeinket a gyakorlati életre? Statistikai adatok gyűjtése. A siketnéma-tanítók szövetsége. Német muzeum Lipcsében stb. stb. Sok fontos és nevezetes tételt nem tűztek ki, hanem az 1900-ban Hamburgban tartandó gyűlésre halasztottak.

A gyűlésen résztvett Szászország kultusministere is.

Az első napon Stötzner elnök először is azt az örvendetes tényt említi fel, hogy a siketnémák száma apadóba van Szászországban, mert míg 1871-ben 10.000 ember közt 6-27, 1895. csak 5-25 siketnéma találtatott. A siketnéma házaspárok száma

szaporodott, mert 368 siketnéma házaspár van jelenleg Szászországban. Hogy ezek gyarapítják-e a siketnémák számát, erre vonatkozólag nincs adat. Tény, hogy a dresdai intézetbe egy ilyen házasságból 5, egy másikból 3, egy harmadikból 2 siketnéma gyermek vétetett fel. Szászthonban 380 tanköteles siketnéma van, kik mindannyian részesülnek tanításban. A tankötelezettség 1872. óta van behozva. Plauenben előkészítő iskola áll fenn, melynek ezélja 5—6 éves gyermekek megfelelő testi és szellemi nevelése. Az intézetből elbocsátott szegény siketnémák segélyezésére tekintélyes alap van, melynek évente 4000 márka kamatai kerülnek kiosztásra. 1839. óta siketnéma leányok számára Asylum áll fenn, melyben foglalkoznak s életfogytiglan elláttatnak.

A második tétel a siketnémák gyakorlati élete kiképeztetésének kérdését tárgyalta. Hollenbach a nem szerinti elválasztást kívánatosnak tartotta. A gyűlés a kérdést hosszú ideig vitatta, de megállapodásra nem tudván jutni, végre is Söder indítványára a tétel ezen pontját kihagyták, nyílt kérdésnek hagyván fenn továbbra is a berendezés kérdését.

(Folytatása következik).

Vegyesek.

A siketnéma kerékpáros, a kiről lapunkban már említést tettünk egy alkalommal, a ki önmaga készítette kerékpáron járta össze a dunántúli megyéket s különösen Pécs környékén volt ismeretes, a mult hóban rablógyilkosság áldozata lett. A szegény szerencsétlent, mert tudták róla, hogy tüszőjében tekintélyes összeget hord, két paraszt gyilkolta meg s a pinczébe ásta el. A tetteseket elfogták.

Tízezer forint a vakoknak. Néhai Horváth Pál negyvennyolczas honvéd-ezredes özvegye Ducreux Karolin tízezer forintos alapítványt ajánlott fel a vakok országos intézetének, hogy a pénz kamataiból a kilépő növendékeket tovább foglalkoztassák és segítsék. Az alapítvány kamatait a vakokat foglalkoztató intézet költségeire fordítják, nagyot segítve így a szegény világtalanok sorsán. (Bp. H.)

Szerkesztői üzenetek.

Sch. K. Temesvár. Köszönöm a küldött értesítést. Betegségem sajnos megakadályozott abban, hogy magam is résztvehsek az ünnepélyen.